

באוגוסט 2010 החליט שופט בית המשפט העליון, אליקים רובינשטיין, להקפיא את צווי הגירוש שהוציא רשם האגודות השיתופיות לחברי תנועת הבוגרים של הנוע"ל מקיבוץ חנתון. הדיון בנושא נקבע ליולי 2011.

על מה בעצם נסוב הדיון בבג"צ?

רשם האגודות מבקש לקנות לעצמו את הסמכות לפנות מתיישבים מביתם בזמן פירוק. חברי תנועת הבוגרים, בגיבוי התנועה הקיבוצית, מתנגדים לאפשרות זו. החשש הוא מתקדים מסוכן שסופו חיסול ההתיישבות הקיבוצית או פגיעה אנושה בה.

כיום אין קריטריונים הקבועים בחוק על פיהם יכול למנות רשם האגודות מפרק לקיבוץ. הדבר נתון לפרשנות הרשם. קיבוץ שנקלע לקשיים דמוגרפיים, חברתיים או כלכליים יכול למצוא את עצמו יום אחד כ"אגודה – בפירוק". האדם שיכול להתמנות לתפקיד "המפרק" הוא עורך דין בעל זיקה לנושא האגודות. המפרק הוא "אורגן בעל סמכויות נרחבות ביותר" – הלה נכנס בנעלי האסיפה הכללית ומורשה לקבל החלטות ולנהל את הקיבוץ בכל דבר ועניין. למפרק תיתכן מוטיבציה למכור נכסים השייכים לאגודה לגורמי חוץ שכן על פי תקנות האגודות השיתופיות הוא זכאי לקבלת אחוזים מדמי המכירה. מכאן, חייבים להודות, זה אך מתבקש למכור נכסים לאומיים ושיתופיים לצורך "טיפול בחובות", ו"הגדלת קופת הפירוק".

אילו יקבל הרכב השופטים בבג"צ את עמדת רשם האגודות השיתופיות כוחו יתעצם עד מאוד. טענותיהם של רוכשי הבתים החדשים בחנתון, בבג"צ – תשחקנה לידיהם של אלו המעוניינים בפירוק הקיבוצים. הסמכות אותה יזכה לקבל רשם האגודות השיתופית היא בעצם – **פינוי מתיישבים מביתם בזמן פירוק ומכירת נכסיהם לגורמי חוץ**. תקדים חנתון עשוי לשמש דוגמה במקומות נוספים ובלי משים להפוך מתקדים לנוהג ולדרך המלך לפירוק קיבוצים.

איך זה מאיים על רוב הקיבוצים בארץ?

תחילה ימונו מפרקים לקיבוצים בתת-אכלוס. לאחר מכן לקיבוצים בהם אין התאמה בין מספר הנחלות למתיישבים. אחר כך, אלוהים גדול. אבל הסכנה איננה רק מכירתם של עשרות קיבוצים במדינת ישראל על יושביהם כי אם גם המגמה.

המגמה היא התעצמות של גורמי כוח חדשים-ישנים על חשבון התנועה – מוסדותיה וקיבוציה. כאשר הרבה מן הגורמים בתוך התנועה הקיבוצית פונים ישירות לרשם האגודות על מנת לדון איתו ולהסכים איתו על סוגיות הליבה שמעסיקות את חברי הקיבוצים כוחו מתחזק. דבר זה עוקף את הדמוקרטיה הקיבוצית המתרחשת בוועידות התנועה, מזכירות התנועה וכו'. במקום לרשום את האגודות הפך הרשם למתווה המדיניות שלהן. את הכוח העניקו לו הקיבוצים עצמם. עכשיו זה חוזר כבומרנג נגד כולנו. **על סמכויותיו מרחיקות הלכת של הרשם כבר העירו פעמים רבות גם שופטי בית המשפט העליון, אך המחוקק טרם הסדיר עניין זה. [לכתבה בנושא לחץ כאן](#).**

יש לשים לב – המגמה איננה שינוי הקיבוץ כי אם חיסולו!

לאחרונה הודיע מינהל מקרקעי ישראל שהוא אוסר על קיבוצים כאלו ואחרים להשכיר את דירותיהם. "הדבר מנוגד לחוזה המשבצת" טוען המנהל. ובכך הוא צודק. על פי חוזה זה אין הקיבוץ רשאי להשכיר את נכסיו לגורמי חוץ. דבר זה מובן מכיוון שהקיבוץ לא קם על מנת להתעשר מנכסיו על ידי "עודף ערך" (עשיית עושר כתוצאה מבעלות על נכס). יחד עם זאת, במציאות העכשווית, קיבוצים רבים נקלעים לקשיים כלכליים ודמוגרפיים. דבר זה נובע בין היתר מייבושה המכוון של החקלאות במדינת ישראל ומהלכים נוספים שפגעו ופוגעים ביישובים הפריפריאליים, החקלאיים והקיבוציים. זוהי חלק ממדיניות ההפרטה הכוללת המאפיינת את כל ממשלות ישראל ב-30 השנים האחרונות ובהחלט יש למגרה.

אלא שהמסקנה לא צריכה להיות חיסול חוזה המשבצת, דבר זה יהיה בבחינת לשפוך את התינוק עם המים ובמקרה זה לחסל את הקיבוצים יחד עם השגת האפשרות להשכיר דירה בשטח היישוב (שבהעדר חוזה משבצת יהפוך מקיבוץ ליישוב קהילתי). חוזה המשבצת הוא ששומר על המסגרת הקיבוצית ויש לחזקו ולשמרו. יחד עם זאת יש לעדכן אותו כך שנוכל לחיות איתו.

אבל מינהל מקרקעי ישראל עושה איפה ואיפה. **מינהל מקרקעי ישראל היה צריך להיות לכאורה הגורם הראשון שמזדעק על המתרחש בחנתון - מכירה והשכרה של בתים וקרקע לכל מאן דבעי!** הרי זה כל כך בולט לעין ומנוגד לחוק! שיווק המגרשים בתוך הקיבוץ עוקף את מנגנוני היישוב הקהילתי ומינהל מקרקעי ישראל ומאפשר (א) סינון של רוכשי הדירות ו(ב) מחירים חסרי תקדים על הבתים והקרקע.

אך להערכתנו מי שחפץ לראות את חנתון הופך ליישוב קהילתי צריך לחכות. לחכות ראשית, שהגורם הקיבוצי – חברי תנועת הבוגרים בחנתון – יצא מהקיבוץ ולאחר מכן להלאים את האמצעים החקלאיים והקרקעות שנתרו. הקיבוץ המפורק ממילא כבר יעלם בתוך ההרחבה הקהילתית.

וזוהי השיטה - היכן שצריך ללחוץ על מנת שהקיבוץ יהפוך ליישוב קהילתי – לוחצים אותו הגורמים שמסביבו באמצעות הקפאת בנייה וגזרות נוספות, היכן שצריך "לשחרר את הרסן" ולהעלים עין מהמתרחש על מנת שדבר זה יקרה, עוצמים עין. כך בחנתון. כל זאת כאשר ישנה חלופה לקיומו של קיבוץ במקום – קיבוץ חינוכי-חקלאי ע"ש יצחק בן אהרון – של חברי תנועת הבוגרים. קיבוץ שכזה יכול לשמור על ענפי החקלאות וקרקע הלאום כמו גם לתרום רבות, כלכלית, חברתית וחינוכית לאזור כולו – יישובים ערביים, יהודיים, בדואים ודרוזים, עיירות, ערים, קיבוצים, מושבים, יישובים קהילתיים וכפרי האזור.

קו הגבול בין היות יישוב וקיבוץ

קו התפר הקיבוצי לא עובר בין התנועה הקיבוצית לשאר העולם. ההתפלגות היא בין הרוצים להפוך את הקיבוצים ליישובים קהילתיים גרידא (וביניהם רשם האגודות, פקידים מקרב מנהל מקרקעי ישראל וגורמים בתוך התנועה הקיבוצית) לבין אלו הרוצים לשמור על צלמם של הקיבוצים ודמותם גם במאה ה-21. בהקשר זה אין זה משנה אם הקיבוץ מתחדש או שיתופי – שניהם יכולים להיות "קיבוץ" ועדיין לא "יישוב קהילתי". **הקיבוץ הוא התיישבות שיתופית על קרקע לאומית**, קרי קבוצה שנכסיה שיתופיים, החוכרת באמצעות חוזה משבצת קרקע לאומית. **היישוב הקהילתי הוא התיישבות פרטית (על קרקע פרטית, כאשר ואם תעבור הרפורמה במנהל מקרקעי ישראל)**, קרי קהילה שנכסיה מופרטים, אשר כל אחד מחבריה מחזיק בבעלות זכויות בקרקע.

שני דגמי התיישבות הללו – קיבוצים ויישובים קהילתיים – צריכים להתקיים במדינת ישראל. **שניהם**. האחד לא פוסל את משנהו. בחנתון, גם בעצם היום הזה, עדיין יכולים להתאפשר זה ליד זה שני סוגי התיישבות אלו. "הבעיה" היא שבקרקע הזו גלום יותר מידי כסף. יותר מידי בכדי "לבזבז" על רעיונות כמו קרקע לאומית, התיישבות שיתופית וציונות. חברי תנועת הבוגרים של הנוער העובד והלומד – "דרור ישראלי" נאבקים מזה 14 שנים מאבק זה.

ומה בגזרתנו?

כיום מונה קיבוץ המחנכים בחנתון של חברי תנועת הבוגרים 25 חברות וחברים בגילאים 28-30. אנו מצויים ב-3 ערכאות משפטיות בבית המשפט העליון, בג"צ והשלום. אנו נתבעים על ידי המפרק המפעיל, עו"ד שגיא מירום וחברי הקיבוץ על מיליון וחצי ₪. בידינו תוכנית לפתרון אשר ישאיר בחנתון: קיבוץ מחנכים חקלאי של הנוע"ל בן 300 חברים, קיבוץ מתחדש קונסרבטיבי בן 300 חברים והרחבה קהילתית בת 200 משפחות. מיטב המומחים ואנשי המקצוע בארץ לענייני התיישבות חתמו על אפשרות קיומה של תכנית זו. אלא שגורמים סביב חנתון ובתוכו מונעים מפתרון זה להתממש. רבים מעדיפים לשווק את קרקעות חנתון כמגרשים **בתוך הקיבוץ ובמסגרת הרחבה קהילתית נוספת**. נדמה לנו כי חלק מן האנשים החיים בחנתון מולכים שולל אחר הסתה המתנהלת נגדנו (השמצות כמו "חברי הנוע"ל כלל לא גרים בחנתון" וכו') ומשמשים כלי בידיהם של גורמי כוח גדולים וחזקים יותר.

